

d'on cast. *galápago*, cat. *calàpet*— i la coberta teixida o natural de tals bèsties: port. *carapaça*, cast. *caparazón*. □ 1.ª doc.: S. XIII.

En la Lleuda inclosa en els *Costums de Tortosa* el «cent de *carabaces* seques» (que paguen un *diner* de corredura) va junt amb el *cent de canades* (*dos diners*), entre aquest i el *fayx d'açones* (ed. Oliver, 392); i «quintal de gra de *carabassa*, dos drs.» figura a la Lleuda de Cotlliure, de 1249 (Alart, *RLR* IV, 251); abunda en la doc. rossellonesa aplegada per Alart: «gra de *carabassa*», doc. de 1300, i ja va trobar un «P<etr>i R^l de *Charabasse*» en pergamí original de 1234, i després una quinzena d'exs. més, de sentit clar en el S. XIV i fins a 1433, també un «Martino *Carabascerio* habitanti Perpiniani» en l'any 1268, mentre que més tard sempre apareix amb *-ss-* mai *-aça*, cosa natural donada la prompta confusió de *-ç-* i *-ss-* en rossellonès, però ja té més valor el fet que en aquesta quinzena de testimonis rossellonesos medievals tots són amb *carab-*, cap amb *carb-*. Entre les *especials bellesses de la ciutat de València*, Eiximenis l'any 1383 posava que «abunda en molta bella e bona hortallissa, així com en tot linatge de cols, *carabasses*, llectuges, albergínies --» (*Regiment d. l. c. p.*, NCL. XIII, 26.12). En JRoig es tracta més aviat de la closca usada com a atuell: «no portau taça / ni *carabaça*, / barça, cerró? / en un porró / aygua beureu»; i en locucions imatjades: «be lo joch / juguen de passa! / de *carabaça* / ne fan cistella, / del cel paella, / e del hom, moça», «sabeu on seu? / Davall la trona; / és cosa bona; / volem-la veure? / no-n podeu beure / en *carabaça*; / aquesta abraça / huy los majors --» (*Spill*, 948, 4277, 5500).

La pronúncia moderna es pot resumir, simplificant-ho una mica dient que sona *kərbásə* en català oriental, però amb la segona *a* conservada en els altres dialectes, incloent-hi sencers el valencià, el balear, tota la Conca de l'Ebre, gran part del centre del cat. occidental i algunes localitats extremes dins el ross. i el cat. or.: *kərbásə* en el Conflent i el Camp de Tarragona; i en canvi diuen *karbása* al Pallars Superior (Tor, Tavascan, Braní, Aiguabella, 1932-57),¹ Tamarit de Llitària i Fraga (*AlcM*), però *karabáse*, *-ásç* a Lleida, Bellpuig i Borges Blanques (*BDLC* VI, 54).

La forma amb *-r-* entrava i entra amplemment per Aragó: *carabaza* en un inventari aragonès de 1380 (*BRAE* V, 350), *krápáða* a Plan de Gistau (1965, i Saroihandy, 1900, *ArchF Arag.* VIII, 191, 196), però avui més aviat *krabáða* a S. Juan de Plan, i si avui a Bielsa diuen *calabaza*, hi degué existir abans l'altra forma, car hi deien *krapaðin* al carabassó, *krabaðin* a Gistañ (*BDC* XXIV), i *krapaðils* «calabazares» va recollir Saroihandy fins a Sercuè (entre Afinsa i Fanlo); també murcià *carabaza* (Ga. Soriano, p. LXXI). Sobretot quan el sentit és el d'un atuell, podem estar segurs que són manlleus del català certes formes de França i Itàlia: Ilgd. i prov. *carabasso*, logud. *carabassa*, sic. *caravazza*, i com a nom del carabassó s'ha estès *caravazza* fins a Calàbria i àdhuc molt més al Nord pel costat adriàtic (a Servigliano). Crida més l'atenció

l'aparició primerenca en algun lloc del Roergue: *mas de Carabacia* c. 1120 cap a Rodés i *mas de Quarabassa* el 1183 també en el districte de Rodés (però cantó de Cassanhas-Begonhés) (Brunel, *Anc. Ch.*, 355.27 i 480.4), de manera que quedem en dubte entre l'existència d'un petit illot ibèric en aquesta zona tan arcaica i original del centre occità, on hauria viscut el nostre mot en temps preliteraris, aviat obliterated, i una coincidència merament casual amb una forma alterada fonèticament del tipus fr. *crevasse*, it. *crepacia*, 'esquerda'; cal, doncs, deixar en fort dubte aquest detall, que en tot cas resta inutilitzable.

El que de tota manera no presenta dubtes és l'antiguitat i caràcter general de la forma amb *-L-* del nostre mot en els dominis castellà, portuguès i mossàrab. En castellà ja apareix *calabaza* des de 978; en una variant masculina (que potser almenys en part designarà un atuell de carabassa) hi ha formes arcaiques amb la *-p-* conservada: *kalapazo* el 946 a Castella, que potser és diferent del *kalpazo* que en el mateix any se cita a Portugal;² en aquesta etapa tan primitiva (o bé encara una mica abans) el mot pogué passar esporàdicament al basc, on hi ha un testimoni d'un a.-nav. *kalapaxa* «tolva, laurença» entre les precioses dades que Arakistain ens donà del seu país en l'any 1746 (comentades per Mitxelena i usades per Azkue). De tota manera la informació castellana sobre *calabaza* flueix abundosa des de 978, i sempre amb *-ç-* sorda en les fonts medievals que distingeixen la sorda *-ç-* de l'antiga sonora *-z-*, ja des de l'Arx. de Hita i d'un doc. de Sahagún de 1250.³

En llengua gallego-portuguesa, l'evolució fonètica normal conduf a la reducció de *calabaza* per *caabaça* a *cabaça*. Cortesão hi recull *calabazo* encara en doc. de 1044, i després apareix *cabaça* i *cabaacha* en les *Inquisições* de 1220 i 1243 (*PMH, Inq.*, 90, 91). Si s'hagués tractat de la contracció de dues *aa* pretòniques avui es pronunciarà amb *à* pretònica (o sigui *a*, no un so com el nostre de *ə*), però realment sona *kəbásə*, cosa que s'explica si hi hagué metàtesi de *caabaça* en *cabaça*, com de fet escriuen aquelles *Inquisições* del S. XIII. De tota manera que la base fou *CALAP-* igual que en castellà en trobem proves en l'*Onomástico* del S. XIII, on es llegeix sovint *Calabaza*, *Calabacinus* en sòl portuguès (sobre això cf. Leite de V., *RLus.* XIV, 302-3). En fi abunden els testimonis mossàrabs: *qalabaçula* 'hipèricon' (= *carabassola*, cast. *calabazuela*) i *qalabaçwéla* 'carabassa' en Abenaldjazzar († 1004), 'Ibn al-Qalabāca literat de Toledo en el S. XI, *qalabaçtla* 'carabassa' en el nostre Abenbeklariš (1106) i ja en Abendjöldjol, veg. Simonet, *Glos.*, s. v.; *qalabaçela* 'aristoldquia' en l'Àndim de 1100 (Asín, 56), i comparem *qaraqāğğ* «cucumer de lavor» en el nostre *RMa*.⁴

Deixant detalls i punts discutibles per a les notes d'ací i del DCEC (I, 579-81), anem els fets centrals i ben aclarits. Va quedar demostrat que el nostre mot no podia venir ni a penes tenir relació amb el ll. CŪCŪRBĪTA ni amb l'ar. *qárca* i que un *(CU)CURBACEA no té cap probabilitat d'haver existit ni hi hauria